

OBSAH :

EKONÓMIA :

Finančná kríza: dôsledok viditeľnej ruky štátu Peter Gonda

OSUDOVÉ OSMIČKY :

Nenaprogramované dejiny Peter Zajac

EUROÚSTAVA :

Ratifikácie Lisabonské smlouvy v Českej republike Lukáš Petřík

RECENZIA :

Katyňská lož Dušan Sloboda

FINANČNÁ KRÍZA: DÔSLEDOK VIDITEĽNEJ RUKY ŠTÁTU

Peter Gonda

„Finančná kríza sa ako povodeň prelieva z hypotekárneho trhu USA do celého sveta, mnohým prináša straty, strach z budúcnosti a vyvoláva emócie. Tie presiakli aj do prevládajúceho hodnotenia krízy.

Etatisti tvrdia, že príčinou krízy je zlyhanie neviditeľnej ruky trhu a riešením je väčšia regulácia trhu. Politici a centrálni bankári v tomto duchu razantne zasahujú. Racionálne hodnotenie krízy optikou ekonómie však odhaľuje omyl tohto pohľadu, na základe ktorého vlády a centrálna banka neriešia podstatu problémov krízy (jej príčiny), ale iba jej prejavy (následky).

Vlády a centrálna banka zameriavajú pozornosť na to, čo je vidieť: zdecimované finančné trhy, na ktorých panuje nedôvera. Pre centrálnych regulátorov sú „jasným zdrojom“ krízy zlé hypotéky. Z pohľadu viditeľných prejavov to znie logicky, keďže kríza prepukla na hypotekárnom trhu USA.

Vláda USA, americká centrálna banka (Fed) a ďalšie vlády a centrálna banka prijímajú bezprecedentné opatrenia, ktoré majú obnoviť dôveru na trhoch a riešiť problémy spojené s krízou. Príkladmi sú kroky americkej vlády, ktorá z peňazí daňovníkov v objeme vyše 1 bilióna amerických dolárov znárodňuje krachujúce inštitúcie (napríklad najväčšiu poisťovňu AIG) a ide odkupovať nelikvidné cenné papiere kryté hypotékami. Európske vlády sa tiež rozhodli znárodňovať krachujúce finančné inštitúcie a „zachraňovať“ finančný trh z peňazí daňovníkov. Vlády skúšajú podať trhom aj ďalšie „lieky“, napríklad zvyšovanie garancií vkladov v bankách, kapitálové injekcie finančným inštitúciám a záruky za medzibankové úvery. Centrálna banka sa zapája do „pomoci“ znížením úrokových sadzieb a avizujú ochotu priameho dodávania ďalších peňazí do obehu.

Kroky vlád a centrálnych bánk predstavujú nesystémové zásahy do trhu. V duchu odkazu Frédérica Bastiata a skúmania aj toho, čo nie je vidieť, pripomeňme, že tieto opatrenia môžu priniesť krátkodobé pozitívne účinky, ale následne i dlhodobé závažnejšie problémy. Dané opatrenia sú (prevaž-

ne) „predĺženou rukou“ systémových príčin krízy a prehlbujú podstatu problémov.

Systémovými príčinami krízy sú vládne regulácie a nadmerná monetárna expanzia centrálnych bánk, primárne vlády USA a Fed-u. Obe inštitúcie znižovali riziko (strát) subjektov a značne deformovali trhové podmienky. Základnou príčinou krízy je tak viditeľná ruka štátu, spôsobujúca vnútorne zabudovaný morálny hazard (systém, ktorý motivuje k výnosom a ziskom, ale „znárodňuje straty“). Aj v dôsledku ďalších príčin (vrátane subjektívnych zlyhaní manažérov a investorov a optimistických ratingov) sa to prejavilo v kríze na hypotekárnom trhu USA a následne na finančných trhoch vo svete.

Vlády a centrálna banka neriešia podstatu problémov finančnej krízy.

Príkladom zlyhaní vládnych zásahov na regulovanom hypotekárnom trhu USA je činnosť dvoch dominantných hypotekárnych inštitúcií – Fannie Mae a Freddie Mac. Obe boli Kongresom USA zriadené a osobitne regulované, hoci donedávna boli ešte súkromné. Ich dôležitou náplňou je podporovať hypotéky pre nízkoprájmové domácnosti. Na základe politickej objednávky preto odkupovali od bánk a brokerov hypotéky aj nebonitných klientov. To motivovalo banky poskytovať hypotekárne úvery komukoľvek bez ohľadu na jeho schopnosť splácania. Umelo sa tým nafúkol dopyt a cena na hypotekárnom trhu, pričom táto bublina nedávno praskla. Keďže obe agentúry navyše skombinovali a pospájali tieto hypotéky do tzv. balíkov hypotekárnych cenných papierov, ktoré vo veľkom objeme s implicitnou štátnou garanciou predali bankám a investorom na celom svete, tak sa kríza rýchlo preniesla z USA do zahraničia.

Podstatnou systémovou príčinou krízy je menová politika Fed-u, osobitne „hra“

s úrokovými sadzbami, teda deformovanie ceny na trhu peňazí. Fed niekoľko rokov najmä znižoval úroky, čím stimuloval úvery, nepodložené však vytvorenými zdrojmi v ekonomike. Umelo „lacné“ peniaze dávali skreslené informácie podnikateľom, výrazne nafúkovali investičný dopyt, vrátane hypotekárneho trhu, a znamenali očakávanú „pomoc“ finančným inštitúciám v horších časoch. Expanzívnu menovú politiku Fed zvýrazňoval a zákonnitú recesiu odďaľoval nakupovaním štátnych cenných papierov, tým púšťaním nekrytých a inflačných peňazí do obehu.

Dôsledky finančnej krízy a opatrení vlád a centrálnych bánk sa môžu prejavovať vo vyšších nákladoch ľudí (napríklad kvôli vyššej inflácii) a v nižšej tvorbe zdrojov v reálnej ekonomike. Kľúčovým negatívnym dlhodobým dôsledkom príčin krízy a opatrení centrálnych regulátorov je však umocnenie morálneho hazardu. Vyslal sa signál nezodpovednosti. Každá väčšia firma môže v prípade krachu v budúcnosti žiadať vládu o pomoc s odvolaním sa na súčasné zachraňovanie finančných inštitúcií. Opäť sa podcenila skutočnosť, že bez uvedomenia si rizika a nesenia dôsledkov z neho plynúcich nemôžu ľudia konať dostatočne racionálne a zodpovedne.

Tak ako je cyklický vývoj v trhovej ekonomike prirodzený, tak i recesia s „odpadávaním suchých konárov“ má dôležitý očistný charakter. Súčasná finančná kríza však vo svojej hĺbke nie je dôsledkom pochybení neviditeľnej ruky trhu, ale zásahov viditeľnej ruky štátu: vládnych regulácií a menovej politiky centrálnych bánk. Poučiť sa a vyhnúť sa obdobne závažnej kríze preto vyžaduje „presvedčiť“ vlády a centrálna banka, aby nezasahovali (resp. čo najmenej zasahovali) do tvorby cien, konkurencie a ostatných podmienok slobodných trhov peňazí, tovarov a služieb a iných. Súčasná finančná kríza tiež otvára opodstatnenosť návratu ku komoditnému krytiu peňazí.

Autor je ekonóm KI.

NENAPROGRAMOVANÉ DEJINY

Peter Zajac

Dejiny majú s pribúdajúcim odstupom zvláštnu vlastnosť. Na jednej strane sa stávajú predmetom inštitucionalizovanej oslavnosti a legendarizácie. Menia sa na štátne sviatky so slávnostnými rečami, v ktorých si každá doba a každá garnitúra vyberá z dejín to, čo jej vyhovuje a zamlčuje to, čo nie je v jej prospech.

Problémom inštitucionálneho okiadzania v podobe štátnych sviatkov, radov, vyznamenání, bankoviek a pomníkov je to, že ukazujú z dejín len to, čo označil Jonáš Záborský v Chujave za *deň pekný*.

Stačí sa pozrieť na parlamentný Panteón slovenských politických dejín. Jozef Miloslav Hurban nebol len vydavateľom časopisov, v ktorých v prvej polovici štyridsiatych rokov devätnásteho storočia prvý raz zaznela dnešná slovenčina. Bol aj človekom, presvedčeným na sklonku života, že celé slovenské podujatie stroskotalo a treba sa vrátiť k češtine. V septembri 1848 nebol so Štúrom a Hodžom len viedenským signatárom Slovenskej národnej rady, ale aj neúspešným spoluorganizátorom jej vojenského myjavského vystúpenia.

Milan Rastislav Štefánik nebol len kolárovsy presvedčený, že slobody je hoden len ten, kto za ňu bojuje, nebol len vizionárom, otvárajúcim svojimi schopnosťami, výrečnosťou a podmanivými modrými očami Masarykovi a Benešovi dvere do salónov a k francúzskej politickej elite, ale aj človekom, ktorý sa rád počúval, autoritatívnym vodcom a konštitucionálnym monarchistom.

Andrej Hlinka nebol len martýrom z Černej a ľudovým tribúnom, ktorý verejne rozviazal tisícročné manželstvo Slovákov s Uhorskom, ale aj svojhlavým politikom, ktorý sa vybral na vlastnú päsť do Paríža, človekom, ktorý o sebe prehlásil, že sa bude správať na Slovensku ako Hitler, za čo sa mu politickí nasledovníci odmenili gardami.

Alexander Dubček nebol len mužom Pražskej jari a socializmu s ľudskou tvárou, ale v päťdesiatych rokoch tvrdým stalinistickým nomenklatúrnym kádom a v roku 1969 ako predseda Federálneho zhromaždenia podpisovačom pelendrekového zákona, za čo si po roku 1989 vypil kalich horkosti do dna, keď sa nestal prezidentom, ale predsedom toho istého orgánu.

Na druhej strane sa stávajú dejiny témou subverzívnych výkladov. Ich problémom je zase to, že ukazujú len *deň škaredý*. Sú to vždy interpretácie tých, čo vedia všetko najlepšie. Vedia, ako bolo treba v roku 1989 zakázať komunistov, akoby neboli úspešní aj všade tam, kde boli zakázaní a rovnako dobre vedia, ako bolo treba zakladať československý štát. V každom prípade inak, ako sa zakladal.

Vznik Československa v roku 1918 patrí k najvýznamnejším udalostiam dejín Slovenska dvadsiateho storočia. So SNP a novembrom 1989 má tri spoločné charakteristiky - výnimočnú individuálnu odvahu jednotlivcov pripravujúcich zmenu, skupinu ľudí, schopných uskutočniť ju a spontánny masový pohyb, ktorý sa stal jej nositeľom.

Až do začiatku prvej svetovej vojny v roku 1914 neexistovala jasne artikulovaná predstava, že a ako by z Iona Rakúsko-Uhorska mohol vzniknúť samostatný československý štát. T. G. Masaryk hľadal pred prvou svetovou vojnou svoju cestu ako osamelý politik v rámci Rakúsko-Uhorska, Edvard Beneš ako mladý vedec o tom spísal habilitačnú prácu a Milan Rastislav Štefánik, ktorý žil mimo Uhorska, nebol vôbec presvedčený, že slovenský národ je schopný samostatnosti a jeho predstavou boli Spojené štáty európske.

Idea československého štátu sa zrodila z katastrofy prvej svetovej vojny, v zahraničí, v českých a slovenských amerických spolkoch. Jej stelesnením bola v roku 1915 Pittsburská dohoda. To už Masaryk spolupracoval s Benešom, ale československú tvár nadobudla táto predstava až koncom

Medzivojnové Československo bolo moderným štátom s pluralitným politickým systémom a rozvinutou kultúrou.

roka 1915, kedy sa stretol Beneš so Štefánikom a vytvorila sa trojica Masaryk, Beneš, Štefánik. Bola to ináč už od začiatku dosť zvláštna kombinácia profesora, docenta a doktora, dvoch akademikov a jedného hviezdára a letca, ktorý bol síce tiež vedcom, ale mal dosť dobré dôvody, aby nemal v láske akademickú vedu. Masaryk bol nositeľom československej idey, Beneš jej úradníkom a Štefánik aktívnym vizionárom. Masaryk bol nepopierateľnou autoritou pre oboch, ale medzi Benešom a Štefánikom to najmä na konci vojny dosť iskrilo, čo dokumentujú Benešove listy Masarykovi, ktoré sú viac ako len sťažnosťami. A obaja nevedeli celkom dobre, čo v novom štáte so Štefánikom, a nevedel to ani on.

Domáca česká opozícia si uchovala svoje rakúsko-uhorské mimikry až do roku 1918. Prejav lojality voči cisárovi a Rakúsko-Uhorsku robili v hlbokom rétorickom predklone. Je to do istej miery pochopiteľné, ale celkom iste nie pekné. Za vlastizradu im hrozil trest smrti alebo dlhodobé väzenie. Neboli zaštitení Dohodou, ktorá sa až po definitívnom primknutí Rakúsko-

Uhorska k Nemecku v roku 1918 rozhodla, že wilsonovské uplatnenie práva na sebaurčenie bude znamenať aj vznik československého štátu. Ferdinand Peroutka však vo svojom *Budovaní štátu* tak trochu ironicky pripomenul, že tak, ako boli české politické elity lojálne *predtým*, boli radikálne *prítom* a najmä *potom*. No bola to práve táto domáca garnitúra, ktorá dvadsať rokov určovala praktickú povahu československej politiky.

Slovenská opozícia podpísala síce 30. októbra Martinskú deklaráciu, ale ešte ani vtedy si nebola celkom istá. Jedna časť sedela v Martine, druhá sa ponáhľala do Prahy a tretia šla vyjednávať do Budapešti. Hlavným mestom Slovenska sa nestal Martin, ani Nitra, ale Bratislava, ktorá sa ešte koncom roka 1918 volala Prešporok čiže Pressburg čiže Pozsony a práve rozmýšľala, ako by sa osamostatnila pod názvom *Wilsonovo mesto*.

To isté sa opakovalo medzi Parížom, Prahou a Budapešťou pri stanovovaní československých hraníc. Nakoniec to neboli hranice etnické, ale geografické, nebola to federácia, akú vyžadovali české politické elity od Rakúska a Rakúsko-Uhorska, ale unitárny štát dvoch vetiev jedného československého národa, čo viedlo k dlhodobým konfliktom medzi Čechmi, Slovákmi, Nemcami, Maďarmi a kvôli Těšínu aj Poliákmi. Československo to oslabovalo až k Mníchovskej dohode a Viedenskej arbitráži, k Protektorátu a Slovenskému štátu.

Vznik Československa v roku 1918 nebol jednoduchý, ani vopred nalínajovaný. V konečnom dôsledku prebehol v Prahe ako spontánna masová akcia, pri ktorej sa české politické elity usilovali najmä o to, aby pri všetkej chaotickosti prebehla usporiadane.

Masaryk, Beneš a Štefánik boli ľudia z mäsa a kostí, so všetkými omylmi, chybami a slabosťami. České a slovenské republikové elity neboli nijakým výlukom občianskych a morálnych cností, československá demokracia bola nedokonalá, národné a národnostné konflikty naprogramované.

Napriek tomu a spolu s tým všetkým bolo medzivojnové Československo moderným štátom s pluralitným politickým systémom a rozvinutou kultúrou. Pre Slovensko znamenalo prvé moderné vymedzenie vlastného územia, modernizáciu ekonomiky, infraštruktúry a sociálneho života, historicky prvú demokratickú skúsenosť, celospoločenské a inštitucionálne zakotvenie slovenského jazyka, rast vzdelanosti a rozvoj kultúry. V tom ostáva v dejinách novodobého Slovenska 19. a 20. storočia výnimočné.

Autor je literárny vedec.

RATIFIKACE LISABONSKÉ SMLOUVY V ČESKÉ REPUBLICĚ

Lukáš Petřík

Obhájci svobodné konstituční vlády z celé Evropy s nadějí upírají své zraky k České republice, protože zde by mohlo dojít k definitivnímu pohřbení nedemokratické a centralistické Lisabonské smlouvy, která byla odmítnuta v irském referendu.

Jaká je tedy situace? V poslanecké sněmovně smlouva prošla prvním čtením a po odeslání nové euroústavy k Ústavnímu soudu je další projednávání pozastaveno. Ve sněmovně má Lisabon podporu ČSSD, zelených, lidovců a většiny ODS. Proti smlouvě je 26 poslanců KSČM a několik statečných z ODS, jako jsou Jan Schwippel, Juraj Raninec, Vlastimil Tlustý, Alena Páralová, Eva Dundáčková, Miroslava Němcová či Aleš Rádl. To ale na zamítnutí smlouvy ve sněmovně zdaleka nestačí.

Rozhodne ODS v Senátu?

O něco slibnější je situace v Senátu. Ten není tolik vázaný na rozhodování koaliční vlády a na vedení ODS. Ze Senátu bylo také zasláno podání s otázkami k Ústavnímu soudu ohledně slučitelnosti reformní smlouvy s českou ústavou. Pokud má šance být někde zamítnuta, tak je to v Senátu. Je třeba, aby se 33 senátorů zdrželo hlasování, nebo přímo hlasovalo proti smlouvě. ODS má nyní 41 senátorů a kdyby se vedení ODS nerozhodlo zradit program strany a národní zájmy, mohla být smlouva pohodlně zamítnuta v Senátu a nakonec i ve sněmovně.

Vůdcem senátního odporu vůči Lisabonu je Jaroslav Kubera z ODS. Naprosto otevřeně proti smlouvě dále vystupují senátoři ODS Jiří Oberfalzer, Jiří Pospíšil, Milan Bureš, Petr Pakosta a Daniela Filipiová. Osobně proti, aniž by to na veřejnosti příliš publikovali, jsou Miroslav Škaloud, Jaromír Volný a Luděk Seřizig. Podle mých informací by smlouvu nepodpořili ani nezávislé senátorky Liana Janáčková a Jana Juřenčáková, které rovněž volily za prezidenta Václava Klause.

Ze 3 komunistů se proti Lisabonské smlouvě vyslovil Eduard Matykiewicz, spíše pro ni Vlastimil Balín. Ten během prezidentské volby proti usnesení strany volil Jana Švejnara a v případě Lisabonu rovněž postupuje v rozporu s vedením KSČM. Rozhodující v Senátu bude tichá většina senátorů ODS. Podle mých informací většina soukromě tvrdí, že bude hlasovat proti, ale je otázkou, jak se zachovají, až přijde na lámání chleba. Důležité také bude, jak dopadnou doplňovací senátní volby, ve kterých obhájí křeslo 9 senátorů ODS, z odpůrců smlouvy Volný a Škaloud. Z dalších kandidátů ODS jsou proti smlouvě podle mých zdrojů Miroslav Beneš, Vladimír Benák, Ivan Adamec, Jan Svoboda a Petr Duchoň.

Ústavní soud a změna ústavy?

Předseda Senátu z ODS Přemysl Sobotka mi řekl, že není jasné, kdy a zdali vůbec se bude Senát Lisabonskou smlouvou zabývat. Přislíbil, že dokud se Irsko nevyvolí, co dál, neměl by Senát o Lisabonu hlasovat.

Dále řekl, že nejpravděpodobněji bude v klubu volné hlasování. To je dobrá zpráva, ačkoli v žádném případě nelze vyloučit, že na senátory bude vyvíjen nátlak. Navíc prohlásil: „Ústava je „posvátná“ a přes ní podle mě nejede vlak.“ V případě, že by Ústavní soud tedy našel rozpory s českou ústavou, byla by šance, že by řada senátorů ODS potom nepodpořila smlouvu a ani změnu naší ústavy.

Podle mých informací je jistá naděje, že Ústavní soud rozhodne v neprospěch Lisabonské smlouvy. Něco podobného ostatně naznačil i premiér Mirek Topolánek. Ten by chtěl v případě takového nesouladu ústavu změnit. Dle mého zdroje již úředníci vlády na změně pracují.

Je důležité rovněž zdůraznit, že předseda Ústavního soudu Pavel Rychetský řekl, že soud se bude zabývat pouze konkrétními otázkami, které mu zaslal Senát, a ne smlouvou jako celkem. V případě, že by soud nenalezl problém v těch otázkách, které nadnesl Senát, můžou další otázky položit ostatní účastníci řízení, tedy prezident, sněmovna a vláda. Prolisabonská vláda a sněmovna tak pravděpodobně neučiní, ale téměř jistě by tak učinil prezident. Ratifikace by se tímto nadále oddálila.

Listina základních práv EU

Výbušnou v Česku se také může stát tzv. Listina základních práv EU (v původní verzi euroústavy zvaná Chartou), na níž je odkaz v Lisabonské smlouvě, podle které by sudetští Němci mohli na základě nediskriminace požadovat restituci majetku zabaveného na základě Benešových dekretů. Tímto nebezpečím se nejvíce zabývají europoslanci Vladimír Železný a Jana Bobořková. Toto nebezpečí nevyloučil ani Jaroslav Kubera, europoslanci ODS Hynek Fajmon a Jan Zahradil, či Miloslav Ransdorf z KSČM. Podobné konsekvence by měla Listina základních práv EU pro Slovensko i v případě Maďarů.

Navíc podle Železného zatímco Lisabonská smlouva má charakter mezinárodní

smlouvy, kterou jsou novelizovány základní smluvní akty EU, Listina základních práv EU je naopak právním předpisem, který je podřízen jinému mechanismu a zejména může být v České republice napaden zcela samostatnou procedurou, pokud se za ni postaví 25 poslanců nebo 10 senátorů.

KSČM má 26 poslanců a 10 senátorů ODS by se jistě pro tuto proceduru našlo. Otázkou je, zdali je Železného názor ústavně-právně relevantní.

Prezident jako poslední instance

Poslední instancí a případnou záchranou brzdou je prezident republiky Václav Klaus. Aby mohla být smlouva doratifikována, musí se na ní objevit jeho podpis. Odpůrci smlouvy se samozřejmě snaží, aby před toto rozhodnutí nemuseli prezidenta stavět. Prezident však má ve svých rukách moc Lisabonskou smlouvu potopit. Informace, zda by ji prezident nakonec podepsal či nepodepsal, se různí, ale můj osobní dojem je, že existuje velká šance, že by ji případně nepodepsal.

Ostatně pokud by ji podepsal, zpronevěřil by se všemu, co dosud hlásal a podepsal by tím rozsudek smrti nad samostatnou existencí České republiky. Prezidentův ústavou daný slib zní: „Slibuji věrnost České republice. Slibuji, že budu zachovávat její Ústavu a zákony. Slibuji na svou čest, že svůj úřad budu zastávat v zájmu všeho lidu a podle svého nejlepšího vědomí a svědomí.“

Prezident je suverén a je jedním ze strážců ústavnosti. Pokud je přesvědčen, že Lisabonská smlouva je v rozporu s českou ústavou, je nejen jeho právem, ale po mém soudu dokonce jeho povinností smlouvu nepodepsat. To, že se domnívá, že Lisabonská smlouva je v rozporu s českou ústavou, nakonec dostatečně zdůraznil ve svém dopise Ústavnímu soudu. Věřím, že prezident nakonec odvahu najde, i když bude lepší pohřbit smlouvu jiným způsobem.

Autor je politolog a šéfredaktor EUportal.cz.

Kampaň k českému předsednictví EU (Zdroj: euroskop.cz)

KATYŇSKÁ LOŽ

Dušan Sloboda

September 1939. Poľsko je napadnuté zo západu Hitlerom a z východu Stalinom. Ľudia utekajúci pred Nemcami z jednej strany a ľudia utekajúci pred Sovietmi z druhej strany sa stretávajú na moste. Neveriacky krúčia hlavami a navzájom sa snažia protiúdcich presvedčiť, že sa vybrali nesprávnym smerom. Taká je úvodná scéna filmu *Katyň*, taká zúfalá bola vtedy situácia Poľska, ponechaného zvyškom Európy napospas nacistickému a stalinistickému besneniu.

Rovnako u Hitlera ako i u Stalina sa v snahe porobiť si Poľsko vynára identický plán, ktorý tkvie v urýchlenej likvidácii inteligencie. Vo filme sme svedkami, ako nacisti nechajú v aule Jagellonskej univerzity v Krakove zhromaždiť celý profesorský zbor, ktorý následne deportujú do koncentračných táborov. Nuž a o tom, ako sa Stalinova Červená armáda porátala s poľskou vojenskou elitou, a o tom, ako túto traumou preživali (či neprežili) poľskí dôstojníci a ich rodiny, je *Wajdov* film.

Približne 25 000 poľských dôstojníkov, ale i príslušníkov inteligencie (dôstojníci v zálohe), je vlakmi, nie nepodobnými tým smerujúcim do Osvienčimu, vyvezených do koncentračných táborov v Sovietskom zväze. Tam čakajú na ortiel, ktorý nad nimi vynesie Stalin s Berijom. Abramowicz Antoni, Abratowski Józef, Achtelik Paweł, Adam Władysław, Adamala Justyn, ..., a ďalších 21 852 Poliakov je v apríli 1940 zbabelo popravených guľkou do zátylku. A hodených do masových hrobov. Jedným z troch miest tohto zverstva je i ruská obec Katyň v Smolenskej oblasti. Pri presune frontu boli v tamojšom lese už v roku 1943 nacistami objavené pozostatky 4 134 tiel. Ako *Wajda* ukazuje, o masakri sa v Poľsku vtedy nemlčalo, písali o ňom noviny a mená mŕtvych odznievali na uliciach v rozhlase, keďže Nemcom Katyň poslúžil i ako zdsterka v snahe odvrátiť zrak poľskej verejnosti od prebiehajúcej likvidácie židovských get.

Nacistickú propagandu strieda po „oslobodení“ Poľska v roku 1945 propaganda komunistická. Strašným paradoxom je, že vrahovia z NKVD a krvavej Červenej armády sú oficiálnym režimom Poľskej ľudovej republiky

oslavovaní ako osloboditelia a vina za masovú vraždu je pripisovaná nacistom. Falšovatelia dejín tvrdo postihujú všetkých príbuzných obetí, ktorí si dovoľia tú katyňskú lož poprieť a protestujú pravdou. Film zachytáva osudy jednotlivých ľudí. Mizne kňaz, ktorý slúžil v Katyni omšu pri exhumácii pozostatkov obetí v roku 1943, mizne náhrobok, ktorým si pozostalí po vojne chcú uctiť pamiatku zosnulých, mizne pravda o osude zavraždených predkov v životopisoch.

Wajda, ktorému v Katyni zavraždili otca, v tomto osobnom filme nepriamo poukazuje nielen na to, že hnedá a červená totalita majú vo svojej podstate k sebe veľmi blízko, ale i na nezmyselnosť bludov o všeslovanskej vzájomnosti a nastavuje tak zrkadlo i u nás živému rusofilstvu. Až päťdesiat rokov po tejto genocíde, symbolicky dňa 13. apríla 1990, Michail Gorbačov verejne priznal zodpovednosť ZSSR za Katyň a odovzdal Poliakom dokumenty popierajúce desaťročia živú stalinistickú lož.

Film končí tmou a dlhým tichom. Tmou privretých viečok a tichom na znak piety voči zosnulým. No tma a ticho boli dlhé roky rozostreté nad pravdou o Katyni nielen v neslobodnom komunistickom Poľsku, ale i v tej tzv. slobodnej Európe, napáchnutej svojim latentným salónnym komunizmom, v pokľaku pred jednou z víťazných mocností. Zvyšky tej tmy a ticha sú tu však prítomné stále a budú dovtedy, kým nebudeme verejne rovnako odmietavo pristupovať nielen k sympatizantom nacizmu, ale i k priaznivcom komunizmu. Lož má mnoho podôb, okrem tej osvienčimskej netreba zabúdať ani na tú Jáchymovskú či katyňskú.

Katyň. Poľsko 2007, 117 minút.

Réžia: Andrzej Wajda.

Premiéra v SR: 11. september 2008

Viac o filme: <http://katyn.netino.pl/en/>

Autor je analytik KI.

UDIALO SA:

1) Dňa 2. septembra 2008 bolo zverejnené **Hodnotenie plnenia cieľov štátneho rozpočtu za rok 2007 pre oblasť školstva**, ktoré pripravilo INEKO v spolupráci s expertmi, medzi ktorými bola citovaná i analytička KI *Zuzana Humajová*. Viac na webstránke KI v sekcii KI INFORMUJE.

2) Dňa 8. septembra 2008 prezentoval ekonóm KI *Peter Gonda* na konferencii **Odvody - ako ďalej**, ktorá sa konala v Bratislave, prednášku na tému **Problémy odvodov a náčrt ich zásadného riešenia**. Viac na webstránke KI v sekcii PREDNÁŠKY A PREZENTÁCIE.

3) Dňa 11. septembra 2008 KI v spolupráci so SKOI organizoval v Bratislave ďalšiu z cyklu prednášok CEQLS – tentoraz na tému **Súkromné vs. verejné dôchodkové systémy** prednášal *José Piñera*, prezident Medzinárodného centra pre dôchodkovú reformu a architekt čínskej dôchodkovej reformy. Viac, vrátane audiozáznamu a ďalších súvisiacich výstupov, na webstránke KI v sekcii KONFERENCIE.

4) Dňa 12. septembra 2008 bola zverejnená výzva **Za pravdu a spravodlivosť na ministerstve spravodlivosti**. Pripájame sa k postoju sudkyne Jany Dubovcovej a vyzývame ministra Harabina, aby sa

vzdal funkcie. Viac na webstránke KI v sekcii KI INFORMUJE.

5) Dňa 15. septembra 2008 bol spustený multimediálny projekt **Fedora Gála** s názvom **Krátka dlhá cesta**. Súčasťou projektu sú texty, videá, fotografie a výpovede ľudí o pochode smrti zo Sachsenhausenu v roku 1945. Viac na webstránke KI v sekcii KI INFORMUJE.

6) Dňa 24. septembra 2008 bolo zverejnené **HESO: hodnotenie za II. štvrtrok 2008**, ktoré pripravilo INEKO v spolupráci s expertmi, medzi ktorými je i ekonóm KI *Peter Gonda*. Viac na webstránke KI v sekcii KI INFORMUJE.

7) Dňa 24. septembra 2008 organizoval KI v Bratislave konferenciu na tému **Základné školy v procese reformných zmien**. Na konferencii s príspevkami vystúpili *Zuzana Humajová, Peter Zajac, Martin Mojžiš, Marian Timoracký, Branislav Pupala, Anna Chlupíková* a *Jarmila Maliariková*. Viac, vrátane audiozáznamu a ďalších súvisiacich výstupov, na webstránke KI v sekcii KONFERENCIE.

8) Dňa 26. septembra 2008 organizoval KI v Bratislave diskusiu **Patria skládky do miest?** Viac na webstránke KI v sekcii KI INFORMUJE.

9) Dňa 27. septembra 2008 vystúpil analytik KI *Radovan Kazda* na podujatí Škola verejnej politiky, ktoré organizovalo združenie **Nová generácia**, s prednáškou **Právové riešenia environmentálnych problémov**.

10) Dňa 30. septembra 2008 prezentoval riaditeľ KI *Ondrej Dostál* prednášku na tému **Právo príslušníkov menšín zúčastňovať sa na riešení menšinových záležitostí – ústavné zakotvenie a reálna prax v SR** v rámci medzinárodného workshopu, ktorý organizoval Fórum inštitút pre výskum menšín v Šamoríne. Viac na webstránke KI v sekcii PREDNÁŠKY A PREZENTÁCIE.

11) V septembri 2008 sa z okruhu ľudí KI v médiách nielen k aktuálnym témam vyjadrovali: *Zuzana Humajová, Radovan Kazda, František Šebej, Branislav Pupala* a *Tomáš Zálešák*. Viac nájdete na www.konzervativizmus.sk v sekcii ČLÁNKY, KI KOMENTUJE, AUDIO/VIDEO KI a BLOGY.

PRIPRAVUJEME:

1) Dňa 27. októbra 2008 KI v spolupráci s EUportál.cz a Inštitutom Sobieskeho organizujú v Bratislave konferenciu na tému **Budúcnosť Európskej únie – pohľad zo Strednej Európy**. Viac informácií o konferencii na webstránke KI www.konzervativizmus.sk v sekcii KI PRIPRAVUJE.